

Verhandeling over de Droogmaking van het Haarlemmer Meer, in het jaar 1821 uitgegeven, terwijl zijne wederlegging op een geschrift, getiteld: *Vrije gedachten van een' Ingeland van Rijnland*, nog in hetzelfde jaar uitgegeven, van de grondige kennis zijner beschouwing en den ijver waarmede hij die zaak behartigde, een schitterend bewijs levert.

Wij hebben U de slagen vermeld, die het Instituut getroffen hebben door den dood van Landgenooten, welke aan deze Inrigting verbonden waren. Onder de geleerden, die wij als Buitenlandsche Geassocieerden met regtmatigen trots mogen noemen, schitterde tot vóór korten tijd de onsterfelijke **FRIEDRICH WILHELM BESSEL**, Hoogleeraar aan de Universiteit te *Koningsbergen*. Den genialen sterrekundige, die naast NEWTON en LAPLACE, onder de eerste mannen van zijn vak genoemd mag worden, — BESSEL, den roem en het sieraad zijner wetenschap in onze eeuw, eene hulde toe te brengen, zijner waardig, dit zoude ik te vergeefs beproeven. Waar bewondering en hooge vereering hem door alle deskundigen als om strijd toegedeeld worden, daar zoude het aanmatiging zijn, hem te prijzen, en zijnen naam te verheffen, alsof hij die verheffing behoefde.

De dood van BESSEL op den 17^{den} Maart van het vorige jaar, is eene gebeurtenis in de wetenschap, welke alomt rouw en verslagenheid verspreid heeft. Wat had de wetenschap nog mogen verwachten van den man, die op drie-en-zestigjarigen leeftijd nog met zooveel liefde en ijver voor haar bezielde was. Landgenooten en vreemdelingen, mannen die hun leven aan het vak der Sterrekunde gewijd hebben, en zij, die slechts van verre op de vordering, welke deze wetenschap in onze eeuw gemaakt heeft, het oog vestigen, gevoelen het wat de mare beduidt: BESSEL is niet meer!

Terwijl ik mij gedrongen gevoel, U slechts van uit de verte op zijne uitstekende verdiensten te wijzen, mag ik intusschen niet nalaten, U te doen opmerken, hoe zich bij hem waarheid heeft, »dat het genie zich zelf ontwikkelt.” Ziet den vijftienjarigen jongeling, die van *Minden*, zijne geboorteplaats, naar *Bremen* vertrokken is, waar hij als bediende in een der

eerste Handelshuizen geplaatst werd: wat was het, dat den jeugdigen vergeten kantoorbediende tot de mathematische studie en tot sterrekundige berekeningen, waartoe hij zijne nachtrust moest opofferen, met eene onwederstaanbare kracht aandreef? Toevallige omstandigheden mogten hem het besef van het nuttige eener bijzondere kennis der Aardrijks- en Zeevaartkunde inboezemen, er was eene kracht in hem, welke, onafhankelijk van die omstandigheden, eene zelfstandige, eene eigenmagtige ontwikkeling van zijn genie verzekerde. De vrucht dier studie-uren aan de nachtrust ontwoekerd, was eene *Reductie* der waarnemingen van MARRIOT en TORPERLEY omtrent de komeet van 1607. Deze eersteling van BESSEL's sterrekundige werken zag in 1804 het licht. OLBERS, destijds Geneesheer te *Bremen*, zond dit stuk aan von ZACH, die, bij de plaatsing in zijne *Monatliche Correspondenz*, er van getuigt, dat een jong mensch hier met zaakkennis en bekwaamheid eenen arbeid verrigt heeft, welke een' sterrekundige, die aan de studie van dit vak zijn leven gewijd had, op gevorderden leeftijd tot eer zou strekken. Geen wonder dus, dat wij hem reeds in 1806, op aanbeveling van OLBERS, door SCHRÖTER als waarnemer op zijn observatorium te *Lilienthal* aangesteld zien, en dat de erkenning der hooge verdiensten van den arbeid, welken hij sedert 1804 in korte tusschenruimten mededeelde, hem de aanstelling als Hoogleeraar in de Sterrekunde aan de Universiteit te *Königsbergen*, eenige jaren later, en wel in 1810, deed te beurt vallen. Hier werd, reeds dadelijk na zijne komst, onder zijne leiding het Observatorium gebouwd, hetwelk door zijne uitmuntende inrigting, maar bovenal door den geest van hem, die daar zijne waarnemingen verrigtte, zulk een' magtigen invloed op de vordering der Sterrekunde in onzen tijd heeft uitgeoefend.

Eenen enkelen blik op de eerste ontwikkeling van BESSEL mogt ik U niet onthouden. Den man in zijne volle wetenschappelijke ontwikkeling te schetsen, zoude ik te vergeefs beproeven. Ik schat mij daarom dubbel gelukkig, door de belangrijke mededeeling, welke ik aan de welwillendheid van een' onzer uitnemendste Sterrekundigen te danken heb, in staat gesteld te zijn,

U in eenige trekken het beeld van den genialen BESSEL voor oogen te stellen.

»In hem werd eene vereeniging van theoretische en practische kennis, gepaard met een' onverdroten ijver en gloeiende liefde voor de wetenschap gevonden. Er is naauwelijks een deel der Sterrekunde, dat niet door hem, hetzij in het leven geroepen, hetzij volmaakt of toegelicht werd. Het zijn niet alleen de talrijke wetenschappelijke onderzoekingen (in omvang en gewigt even uitnemend), welke aan BESSEL zijnen onsterfelijken roem verzekerd hebben: hij mag, als hervormer der practische Sterrekunde, zich eene eervolle plaats onder de stichters der wetenschap toeëigenen. En wie met het hooge standpunt, dat de Sterrekunde reeds vóór hem ingenomen had, slechts eenigzins bekend is, zal gemakkelijk beseffen wat het beduidt, dit werk der hervorming zegevierend te volbrengen. En hoe eenvoudig was dat beginsel, waarvan BESSEL hier uitging: het luidt kortweg, dat men nimmer op de volkomenheid der werktuigen mag vertrouwen, maar hunne gebreken, hetzij deze uit de noodwendige wetten der natuur, hetzij ze uit de onvolmaaktheid der kunst voortkomen, moet bepalen en in rekening brengen. Met eene naauwelijks geloofelijke scherpzinnigheid heeft hij aangetoond, hoe in alle voorkomende gevallen zijn beginsel kan worden in acht genomen; en daardoor hebben de latere sterrekundige waarnemingen eene volkomenheid verkregen, die men nog kort te voren als eene hersenschim zou aangemerkt hebben: eene volkomenheid, die de meeste der schitterende sterrekundige ontdekkingen van deze eeuw heeft te voorschijn geroepen. BESSEL heeft ontelbare sterrekundige waarnemingen volbragt, die zich allen door eene onovertroffene, of voor anderen onbereikbare volkomenheid kenmerken, en door welke hij voor alle toekomstige eeuwen nieuwe en hechte grondslagen heeft gelegd, waarop het steeds toenemende groote gebouw der wetenschap moet rusten.»

De verliezen, welke de Eerste Klasse in het afgelopen tweetal jaren te betreuren heeft, drongen mij daarbij uwe aandacht lan-